
IN MEMORIAM

SZEKERES LÁSZLÓ (1931–1997)

Életútja és munkássága

Az elmúlt esztendő utolsó napjaiban újabb tragikus csapás érte Vajdaság közéletét. Rövid, gyógyíthatatlan betegség (ha az agyvérzést annak lehet nevezni) következtében 1997. december 27-én elhunyt Szekeres László régész-muzeológus, a szabadkai Városi Múzeum munkatársa. Egyike volt azon keveseknek, akik nagyban hozzájárultak szűkebb hazánk és azon belül Szabadka városának, valamint környékének helytörténeti és helyismereti kutatásához. Mindezt egyedülállóan kivételes toleranciával, a másság megbecsülésével, de főleg embertársai tevékenységének (akár élő, akár már múltbéli) elismerésével tette. E régió igazi polihisztoraként történész is, nyelvész is, föld- és néprajzkutató is, sőt, az utóbbi években a délvidéki magyarság egyik jeles politikusa volt. Ő azonban mindenekelőtt fzig-vérig régésznek tartotta magát.

Az elmúlt korok emberének kutatását már gimnazista korában célul tűzte ki maga elé. Nem sokkal a második világhéget követően az ifjú Szekeres aktív részese lett annak a szerveződésnek, melynek célja az ún. északkelet-bácskai körzet múzeumi tevékenységének újraélesztése volt. E mozgalom élén a szabadkai Városi Múzeum első igazgatója, Schulman Imre állt. Ő szervezte meg a gyakorlatilag nincstelen fiatal munkatársának egyetemi tanulmányait a távoli Szlovéniában. Szekeres László 1957 nyarán Srečko Brodar professzor tanítványaként őstörténetből diplomált a ljubljanoi Bölcsészettudományi Kar Régészeti Tanszékén.

Ezt követően néhány évig tiszteletdíjas állásban régészkedett a szabadkai múzeumban, ahol 1960-tól a távozó Schulman Imre helyére kinevezték igazgatónak. Nagy lelkesedéssel folytatta elődje munkáját. Ez a tevékenység egy olyan helytörténeti jellegű múzeumban, mint a szabadkai, az archeológián kívül a néprajzot, a természettudományt, a kultúrtörténetet, a numizmatikát,

a történelmet, sőt még a művészettörténetet is magába foglalta. Egyik alapítója és szervezője volt a Palicson induló, majd a későbbiekben önálló galériának – az intézménnyé fejlődő szabadkai Képzőművészeti Találkozóknak.

A kor szellemének megfelelően a város múzeumigazgatójának társadalmi-politikai szerepkör is jutott. Így Szekeres Lászlót a 60-as években városi tanácsnoknak, valamint több, a tartományi fővárosban székelő kulturális, múzeumi vagy éppenséggel szakmai bizottság (tanács) tagjává választották. Számára a szakma legmegtisztelőbb funkcióját (legalábbis ő haláláig gesztus értékűnek tartotta) a Szerb Régészegyesület első elnöki posztja jelentette. Ebben az időszakban került sor az első hivatalos nemzetközi szerződések megkötésére. Elsőnek a szegedi Móra Ferenc Múzeummal történt meg a kapcsolatfelvétel, amit hosszan tartó, gyümölcsöző együttműködés követett. Szekeres László rátermettségét bizonyítja, hogy kapcsolatot, illetve együttműködési alapot teremtett a szabadkai múzeum, valamint a stuttgarti Baden-Württemberg Tartományi Műemlékvédő Intézettel, továbbá az Egyesült Államokban (Washingtonban) működő Smithsonian Institutionnal. Ez utóbbi több nagy volumenű régészeti ásatást pénzelt Vajdaság területén. Hasonlóan jó szakmai kapcsolatot épített ki a bajai Türr István Múzeummal, a kecskeméti Katona József Múzeummal és nem utolsósorban a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézetének, a Magyar Nemzeti Múzeumnak és az ELTE Régészeti Tanszékének népes régéztársadalmával. Természetesen állandó kapcsolatot tartott fenn (részben ma is fennálló) a volt Jugoszlávia testvérintézményeinek többségével, aminek keretében haláláig hű maradt az immár külföldre szakadt volt ljubljanai diáktársaihoz.

Első nagy csalódását (amit azután még igen sok követett) a hatvanas évek vége felé született szabadkai „kultúra-rendezési” terv jelentette, melynek értelmében a régi Városházát az akkori városvezetés kinevezte Kultúrotthonnak. E terv értelmében a múzeumnak el kellett hagynia régi otthonát, az ún. Raihl’ Palotát, és átköltöznie új helyére. Szekeres László igen bölcsen átlátta ennek a halva született ötletnek az abszurdumát, ezért tüntetőleg lemondott az igazgatói címről. Ettől kezdve többnyire már csak a régészetnek, illetve a helyismeret kutatásának szentelte idejét. Sorra jelentek meg helytörténeti jellegű, többségükben népszerű tudományos szellemben fródott munkái. Ezzel párhuzamosan a szerencsés véletlenek összjátékának köszönhetően a 70-es évek folyamán elérkezett egy csodálatos időszak, amikor a régészeti lelőhelyek tucatjai kerültek napvilágra, ezzel öregbítve a Duna–Tisza közének páratlanul gazdag régészeti múltját. Ahogy teltek az évek és szaporodtak a gondok a régi Jugoszlávia területén, a terepi munkát inkább a korábbi időszakban feltárt leletek feldolgozása váltotta fel.

Szekeres Lászlót mint régészt elsősorban az őskor problematikája foglalkoztatta. Ennek ellenére azonban jól ismerte a római kor, pontosabban a szűkebb pátriánkban akkortájt élt szarmata népesség kultúráját, de nem kevésbé volt járatos a népvándorlás korának, illetve a középkornak az anyagi kultúrájában. E munka keretében számos (főleg bácskai) falu vagy város határából származó régészeti lelet feldolgozását vállalta magára.

Az alábbiakban közöljük legjelentősebb ásatásait (amelyeken szakmai vezetőként szerepelt), továbbá ismertetjük nagyobb horderejű publikációit. Ásatások: Kishorgos–Templompart (középkor – 1964); Tavankút–Szent Anna templomrom (középkor – 1967, 1976); Ludas–Budzsák (neolitikum – 1967); Kishegyes–Téglagyár (avar kor – 1968); Kanizsa–Velebit (bronzkor – 1970); Topolya–Bánkert–Vágóhíd (szarmata kor, avar kor – 1973–1974); Zentagunaras (Orahovo)–Téglagyár (szarmata kor – 1975); Zenta–Mákos part (neolitikum, vaskor, szarmata kor, középkor, török kor – 1975); Topolya–Pusztatemplom (középkor – 1976); Bajsa–Kecskéspart (középkor – 1977); Verušić–Naumovićevo–Nitrogénművek (szarmata kor, középkor – 1979–1982); Hajdújárás–kővágó–Varga tanya (középkor – 1991). Ezenkívül több tucatnyi régészeti feltáráson vett részt a volt Jugoszlávia, Németország és Magyarország területén.

(Szak)irodalmi munkásságát illetően a Délvidék egyik legtermékenyebb szerzője volt. Tollából „megszámálhatatlan” szakmai, illetve népszerű tudományos dolgozat vagy ismeretterjesztő frás, valamint politikai jellegű vitacikk jelent meg. Legkiemelkedőbb munkái a szerb nyelven megjelent *Istorijat arheoloških istraživanja u Subotici* (1969) – ami némi módosítással magyarul is napvilágot látott *A szabadkai régészeti kutatás története* címen 1971-ben. További munkái: *Zenta és környéke története a régészeti leletek fényében* (1971); *Szabadkai helynevek* (1975); *Amit az idő eltemetett* (1981); *Középkori települések Északkelet-Bácskában*, két kiadásban (1982); *A hunok és Attila* (1985); *Afrikai út – Vojnich Oszkár naplójegyzetei* (1985); *Kanizsa múltja a régészeti leletek fényében* (1986); *A kishorgosi templomrom*, kétnyelvű kiadvány (1993); *Memento 1944/1994* (1994); *Szarmata és XI. századi temető Verusicson* (1996); *Kanizsa monográfiája I. – régészeti rész* (1996). Szerkesztés alatt áll *Zenta város monográfiája I. – régészeti rész*. Végezetül egy másik (egyben utolsó) nyomdában lévő kézirat e sorok szerzőjével közös kiadványként: *Szabadka (és környéke) története a régészet tükrében* (várható megjelenése 1998. március–április).

Amikor a titói Jugoszlávia összeomlásának első biztos jelei felütötték fejüket, Szekeres László őszülő fejjel a mindennapi politika felé fordult. A többpártrendszer bevezetésének hőskorában (1989/90) merete vállalni a VMDK alapítóinak egyike szerepét. Ő maga nem volt hős, de bátran kiállt szeretett

nemzete érdekvédelmének képviselésében, annak jogaiért, nemkülönben becsületéért is. Talán épp ez utóbbi ösztönözte arra, hogy 1994-ben a pártszakadás idején a VMDK-ból kiváló VMSZ alapító tagja és egyben egyik vezető személyisége legyen. Néha furcsának tűnő szókimondásával idővel kemény bírálókat szerzett magának, ami azt eredményezte, hogy némileg eltávolodjon pártja nézeteitől. Most már pontosan tudjuk, e politikai „kudarcc” magába forduló természetének nagy kárára vált. Halála pillanatában tagja volt az Illyés Alapítvány Vajdasági Alkuratóriumának, ugyanakkor elnöke a HTMH Könyvek Támogatása Tanácsa Vajdasági Bizottságának.

Talán kivételes szerénységével magyarázható az a furcsa tény, miszerint a fentiekben vázolt rendkívül gazdag, közel fél évszázadot felölelő társadalmi-politikai szerepköre és munkássága ellenére egyetlen jelentősebb elismerésben sem részesült. Az őt jól ismerőknek és tisztelőknak felettébb fáj, hogy még posztumusz sem érdemelte ki ez idáig ama bizonyos elismerést, annál is inkább, mivel szülővárosában a minap osztottak kulturális tevékenységgel összefüggő díjakat.

Végezetül álljon itt örök mementóként Szekeres László lankadatlan optimizmusa. A legnehezebb helyzet(ek)ben is bízott a csodában (a történelem igazságszolgáltatásában), ami sajnos a váratlanul rátörő kórral szemben már nem segített.

RICZ Péter

Szűts Zoltán

Vers
szelldítés